

Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatası tərəfindən 2012-ci ildə

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinə təqdim edilmiş

TƏKLİFLƏR

1. Hesablama Palatası tərəfindən son dövrlərdə həyata keçirilən nəzarət tədbirləri zamanı müəyyən edilmişdir ki, dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərinin icrasını həyata keçirən ayrı-ayrı nazirliklər (və digər baş kredit sərəncamçıları) tərəfindən büdcədə nəzərdə tutulmuş vəsaitlərin tabeliklərində olan büdcə təşkilatları arasında bölgüsünün tam aparılmaması h əmin təşkilatların xərclər smetalarında büdcə ili ərzində çoxsaylı dürüştəşmə və dəyişikliklərə gətirib çıxarır. Bu da ilk növbədə dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsaitlərin tabeçilikdəki büdcə təşkilatları arasında qeyri- bərabər bölgüsünə, bəzi təşkilatlar üzrə xərclərin kəskin artmasına, digərlərində azalmasına, bir sıra hallarda isə tələbatdan artıq mal-materialların alınmasına və ya tələbatın tam ödənilməməsinə səbəb olur ki, bu da büdcə vəsaitlərinin səmərəsiz istifadəsinə şərait yaradır.

Bununla yanaşı, dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş vəsaitlərin nazirliklər tərəfindən tabeliklərində olan təşkilatlara hissə-hissə ayrılması malların, iş və xidmətlərin satın alınması zamanı “Dövlət satınalmaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun tələblərinin pozulmasına, o cümlədən tenderə düşən məbləğlərin kotirovka sorğusu üsulu ilə və ya vəsaitlərin satınalma proseduru tətbiq edilmədən istifadəsinə gətirib çıxarır.

Qeyd olunan məsələlərin tənzimlənməsi, habelə büdcə vəsaitlərindən istifadə zamanı şəffaflığı və cari nəzarəti təmin etmək məqsədilə “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 17-ci maddəsinə aşağıdakı redaksiyada yeni 17.5-ci bəndin əlavə olunmasını məqsədamüvafiq hesab edirik:

“17.5. Dövlət büdcəsinin mərkəzləşdirilmiş xərclərinin icrasını həyata keçirən büdcə təşkilatları xərc maddələri üzrə ayrılmış vəsaitlərin tabeliklərində olan ayrı-ayrı təşkilatlar üzrə tam bölgüsünü bir ay müddətində müvafiq icra hakimiyyəti orqanına təqdim edirlər”.

2. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 may 1996-cı il tarixli 61 nömrəli Qərarı ilə uşaq bağçaları və körpələr evi uşaq bağçalarının 6 günlük iş həftəsində 9, 10, 12, 24 saatlı q iş rejimi, 5 günlük iş həftəsində isə 9, 10.5, 12, 24 saatlıq iş rejimi ilə fəaliyyət göstərmələri müəyyənləşdirilmişdir. Eyni zamanda, həmin Qərarla 36 saatlıq həftəlik iş vaxtı nəzərə alınmaqla bir qrup üçün tərbiyəçilərin sayı müxtəlif müəyyənləşdirilmişdir. Belə ki, 6 günlük iş həftəsində müəyyən olunmuş iş rejimindən asılı olaraq məktəbəqədər uşaq müəssisələri üzrə bir qrup üçün tərbiyəçilərin sayı müvafiq olaraq 1.5, 1.67, 2 və 3.6 vahid, 5 günlük iş həftəsində isə müvafiq olaraq 1.25, 1.55, 2 və 3 vahid müəyyən olunmuşdur.

Tərbiyəçilərin həftəlik iş vaxtı 36 saat olduğu halda 6 günlük və 9 saatlıq iş rejimi ilə işləyən məktəbəqədər uşaq müəssisələrində 1.5 vahid tərbiyəçi ştatının gündəlik iş rejimi 9 saat ($36:6*1.5=9$) təşkil edirdi və uşaqlar 9 saatlıq iş vaxtında tam olaraq tərbiyəçilərin nəzarətində olurdular. Eynilə müxtəlif iş rejimləri ilə işləyən məktəbəqədər uşaq müəssisələrinin bir qrupu üçün tərbiyəçilərin təsdiq edilmiş sayı bütün iş vaxtı ərzində uşaqların nəzarət altında olmalarına imkan verirdi.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 24 noyabr 2010-cu il tarixli 215 nömrəli Qərarı ilə məktəbəqədər tərbiyə müəssisələrində tərbiyəçilərin həftəlik iş vaxtı 36 saatdan 30 saata endirilmişdir. Bu halda 6 günlük 9 saatlıq iş rejimində 1.5 vahid tərbiyəçi ştatının gündəlik iş vaxtı 7.5 saat ($30:6*1.5=7.5$) təşkil edir. Belə olduqda uşaqlar məktəbəqədər uşaq müəssisələrində 1.5 saat nəzarətsiz qalırlar ki, bu da yolverilməzdir. Tərbiyəçilərin həftəlik iş rejiminin 6 saat azaldılması müxtəlif iş rejimləri ilə fəaliyyət göstərən digər məktəbəqədər uşaq müəssisələrində də uşaqların gün ərzində müxtəlif müddətlərdə nəzarətsiz qalmasına gətirib çıxarır.

Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 29 may 1996-cı il tarixli 61 nömrəli Qərarına yenidən baxılmasını və qrup üzrə tərbiyəçilərin sayının həftəlik 30 saatlıq iş rejiminə müvafiq müəyyənləşdirilməsini məqsədə müvafiq hesab edirik ki, bu da göstərilən boşluqların aradan qaldırılmasına imkan verəcəkdir.

3. Hesablama Palatası tərəfindən aparılmış audit tədbirləri zamanı müəyyən edilmişdir ki, təhsil, səhiyyə, sosial-təminat və bu kimi digər müəssisələrin su təchizatı onların yerləşdiyi ərazilərdə daimi su xəttinin olmaması səbəbindən müxtəlif hüquqi şəxslərlə bağlanmış müqavilələr əsasında nəqliyyat vasitələri ilə daşınaraq təmin edilir. Hal -hazırda büdcə təşkilatlarında (xüsusilə təhsil müəssisələrində) hər bir şəxsə (uşağa) gün ərzində lazım olan suyun norma və normativinin olmaması səbəbindən büdcə təşkilatlarında su ilə təchizat həmin təşkilatlara dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsait həddində həyata keçirilir və bu məqsədlə ayrı -ayrı büdcə təşkilatlarına, o cümlədən təhsil müəssisələrinə ayrılan vəsaitin son 4 ildə təqribən 2 dəfə artmasına baxmayaraq, göstərilən xərc maddəsi üzrə icra 100% olmuşdur. Bu isə öz növbəsində büdcə təşkilatları tərəfindən istifadə olunan suyun həcmnin 2 dəfə artması deməkdir. Məsələn, təhsil müəssisələri tərəfindən hər kub metr suyun alınması üçün hüquqi və fiziki şəxslərlə bağlanmış müqavilələr əsasında suyun daşınması xərci nəzərə alınmaqla 5 manat ödənilir ki, bu da dövlət tərəfindən tənzimlənən qiymətlə müqayisədə 5 dəfə bahadır. Bu hallar da öz növbəsində dövlət büdcəsindən həmin məqsədlə ayrılmış vəsaitin səmərəsiz xərclənməsinə gətirib çıxarır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, su xətləri olmayan ərazilərdə yerləşən büdcədən maliyyələşən idarə, müəssisə və təşkilatlara su təchizatı ilə əlaqədar dövlət büdcəsindən ayrılmış vəsaitlərdən səmərəli istifadəni təmin etmək məqsədilə sudan istifadəyə dair hər bir şəxsə (uşağa) gün ərzində lazım olan suyun norma və

normativini tənzimləyən müvafiq normativ-hüquqi sənədin hazırlanmasını məqsədamüvafiq hesab edirik.

4. Aparılmış audit tədbirləri ilə müəyyən edilmişdir ki, büdcə təşkilatlarına, o cümlədən təhsil, səhiyyə, sosial-təminat və bu kimi digər müəssisələrə (internat, xüsusi internat məktəblərinə) fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən yardım şəklində (əvəzsiz olaraq) müxtəlif növ ərzaq məhsulları (hazır yeməklər, şirələr), geyimlər, inventar və avadanlıqlar verilir. Lakin bu ərzaq məhsulları, inventar və avadanlıqlardan istifadə istiqamətində heç bir nəzarət mexanizmi olmadığından büdcə təşkilatlarına verilən yardımların uçotu aparılmır, ərzaq məhsullarının, hazır yeməklərin keyfiyyətinə nəzarət edilmir, habelə gətirilmiş geyimlərin, inventar və avadanlıqların müvafiq tələblərə cavab vermələri müəyyənləşdirilmir. Bununla yanaşı, dövlət büdcəsindən də bu məqsədlərə vəsaitlər ayrılır ki, bu da həmin təşkilatlarda tələbatdan artıq mal-materialların alınmasına və ya normadan artıq ərzaq məhsullarının silgisinə münbit şərait yaradır.

Qeyd olunan məsələlərin tənzimlənməsi məqsədilə “Büdcə təşkilatlarına fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən verilən yardımların qəbulu, uçota alınması və istifadəsi qaydalarına dair təlimat”ın hazırlanmasını məqsədamüvafiq hesab edirik.

5. Həyata keçirilmiş nəzarət tədbirləri prosesində işsizlik müavinətlərinin hesablanması üçün tələb olunan əmək haqqı arayışlarının bir çoxunda göstərilən aylıq əmək haqqı məbləğlərinin həmin dövrdə respublika üzrə orta aylıq əmək haqqı səviyyəsindən yuxarı olduğu, bəzi hallarda isə həmin arayışlar üzrə məlumatların müvafiq hesabatlarda öz əksini tapmadığı müəyyən edilmişdir.

Aparılan təhlillər nəticəsində, habelə işsizlik müavinətinin verilməsi istiqamətində fəaliyyəti tənzimləyən normativ-hüquqi aktlarda əmək haqqı barədə təqdim edilən arayışlarda məlumatların dəqiqliyinin araşdırılması üçün müvafiq dövlət orqanının səlahiyyətinin təsbit olunmadığı müəyyənləşdirilmişdir.

Eyni zamanda, işsizlik müavinətinin təyin edilməsi zamanı işsiz vətəndaşın əvvəlki əmək fəaliyyəti dövründə məcburi dövlət sosial sığorta haqlarını ödəyib-ödəməməsinin araşdırılması zərurəti yaranır. Belə ki, müvafiq qanunvericiliklə işsizlik hadisəsi sosial sığorta hadisəsi hesab olunur və işsizlik müavinətləri məcburi sosial sığorta haqları hesabına ödənilən müavinətlərə aid edilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə sığortaolunanların məcburi dövlət sosial sığorta haqqının ödənilməsi ilə bağlı məlumat Azərbaycan Respublikasının Dövlət Sosial Müdafiə Fondu (DSMF) tərəfindən təsdiq olunur. Hal-hazırda DSMF tərəfindən sığortaolunanların fərdi uçotu sistemi yaradılmış və həmin sistemdə məcburi dövlət sosial sığorta sistemi ilə əhatə olunan vətəndaşların əmək haqları barədə məlumatlar toplanır.

Bu baxımdan, işsizlik müavin ətlərinin təyin olunması üçün müvafiq icra hakimiyyəti orqanına (hal-hazırda bu fəaliyyəti məşğulluq xidməti orqanları həyata keçirir) orta aylıq əmək haqqı barədə təqdim edilən arayışlarda məlumatların dəqiqliyinin və məcburi dövlət sosial sığortaya cəlb olunmasının Fondun müvafiq şöbələrində yoxlanılması səlahiyyətlərinin verilməsi (pensiya təyinatı prosesində sığorta stajının təsdiq edilməsi ilə bağlı olduğu kimi) və beynəlxalq təcrübəyə uyğun olaraq, DSMF -də yaradılmış sığortaolunanların fərdi uçot məlumatları bankından istifadə etmək imkanlarının yaradılması məqsədmüvafiqdir. Bu isə son nəticədə, işsizlik müavinətinin məbləğinin dəqiq müəyyən edilməsi ilə yanaşı, vəsaitlərin əsassız xərclənməsinin qarşısının alınmasına şərait yaradardı.

6. Aparılan nəzarət tədbirləri zamanı iş axtaran və işsizlər üçün təşkil edilmiş peşə hazırlığı kurslarında eyni peşələr üzrə müxtəlif şəhər və rayonlarda tədris yerlərinin və avadanlıqlarının icarəsi və istismarı xərcləri, material sərfi və kommunal xərclərə görə fərqli vəsaitlərin xərcləndiyi, bəzi hallarda isə bu və ya digər xərclərə ümumiyyətlə tələbatı n olmadığı müəyyən edilmişdir. Məsələn, 2007-2010-cu illərdə “dərzi” peşəsi üzrə kursların təşkilinə ayrılan vəsaitlərin strukturunun təhlili göstərmişdir ki, 1 müdavimə çəkilən orta xərcin məbləği (müdəvimlərə ödənilən təqaüdün məbləği, müəllimlərin əmək haqqı xərcləri çıxılmaqla) 2010-cu ildə respublika üzrə orta göstərici ilə müqayisədə Şirvan şəhərində və Qaradağ rayonunda 2 dəfə çox olmuş, Neftçala rayonunda bu göstərici orta göstəricinin 51%-ni, Gəncə şəhərində isə cəmi 7%-ni təşkil etmişdir. Eyni qayda ilə 2009-cu ildə orta göstərici ilə müqayisədə çəkilən xərclər Nəsimi rayonunda 2.2 dəfə, Sumqayıt şəhərində 1.5 dəfə çox, Xətai rayonunda isə 2.4 dəfə az olmuşdur.

Kommunal xərclər üzrə vəsaitlərin sərf edilməsində də rayonlar üzrə fərqlər mövcud olmuşdur. Məsələn, Zaqatala rayon Məşğulluq Mərkəzi tərəfindən təşkil edilmiş 2 aylıq “kompüter mühasibatlığı” kursunda 4 kompüterin elektrik enerji haqqının ödənilməsinə 145,3 manat xərclənmiş, Tərtər rayonunda isə analoji xərclər cəmi 20,0 manat təşkil etmişdir.

Tədris yerlərinin və avadanlıqlarının icarəsi və istismarı, material sərfi və kommunal xərclərinə yönəldilən vəsaitlərin rayon və şəhərlər üzrə fərqlənməsinin əsas səbəbi peşə hazırlığının təşkili sahəsində qeyd edilən xərcləri tənzimləyən normativ bazanın olmamasıdır. Qeyd edilən xərclərin konkret sərhədlərlə tənzimlənməməsi onların səviyyəsinin fərqli qaydada müəyyən olunmasına gətirib çıxarır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, peşə hazırlığı kurslarında material sərfi, kommunal, nəqliyyat, icarə və sair maddələr üzrə xərclərin müəyyən edilməsini və ona nəzarətlə bağlı normativ-hüquqi aktlarla müvafiq tədbirlərin təsbit olunmasını məqsədmüvafiq hesab edirik. Fikrimizcə, bu, xərclərin fərqli qaydada müəyyən

edilməsinin və səmərəsiz xərclərə yol verilməsinin qarşısını almış olar.

7. 2011-ci ildə həyata keçirilən nəzarət tədbiri əksər peşələr üzrə kursların, bəzi hallarda isə hətta nəzəri dərslərin və imtahanların yarımqruplara bölündiyini müəyyən etmişdir. Bu, son nəticədə, dərslərin artırılmasına və əlavə əmək haqqı xərclərinə səbəb olmuşdur.

Aparılan təhlil peşə hazırlığının təşkili sahəsində mövcud qanunvericilikdə peşə kurslarında tədrisin yarımqruplara bölünərək aparılması mexanizminin dəqiq tənzimlənmədiyini müəyyən etmişdir ki, bu da, qeyd edilən hallara səbəb olmuşdur. İşıxtaran vətəndaşların peşə hazırlığı üçün əsas olan tədris proqramlarında dərslərin, istehsalat təcrübəsinin, istehsalat təliminin və imtahanların yarımqruplara bölünməsinə tənzimləyən mexanizmin müvafiq normativ-hüquqi aktlarda təsbit olunması, fikrimizcə, bu sahədə müəyyən edilmiş nöqsanların qarşısını almaqla bərabər vəsaitlərin daha səmərəli istifadəsinə kömək edərdi.

8. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “İnvestisiya fəaliyyətinin təşviqi üzrə əlavə tədbirlər haqqında” 30 mart 2006-cı il tarixli 1395 nömrəli Sərəncamına əsasən Azərbaycan İnvestisiya Şirkətinin ilkin nizamnamə kapitalının Dövlət Neft Fondunun vəsaiti hesabına formalaşması və həmin səhmlər üzrə dividendlərin Dövlət Neft Fonduna köçürülməsi müəyyənləşdirilmişdir.

Respublikada son illərdə sosial-iqtisadi islahatların dərinləşməsi və milli iqtisadiyyatın, xüsusilə qeyri-neft sahəsinin şaxələndirilməsi tədbirlərinin həyata keçirilməsi məqsədilə 2009-cu ilin dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərindən də Azərbaycan İnvestisiya Şirkətinin nizamnamə kapitalının artırılmasına əlavə olaraq 70,0 milyon manat məbləğində vəsaitin ayrılması nəzərdə tutulmuş və müvafiq qaydada icra edilmişdir.

Lakin bu səhmlər üzrə əldə olunan dividendlərin ödənilməsi mexanizmi və təyinatı müəyyən edilmədiyindən həmin vəsaitlərdən istifadə sahəsində qeyri-müəyyənlik yaranmışdır ki, bu boşluqların aradan qaldırılması üçün aşağıdakı təkliflərin həyata keçirilməsini məqsədəuyğun hesab edirik:

- *nizamnamə kapitalına dövlət büdcəsindən vəsaitin ayrılmasının təsbit edilməsini;*
- *dövlət büdcəsindən nizamnamə kapitalına ayrılmış vəsaitlərə görə əldə edilmiş dividendlərin köçürülmə təyinatının (büdcəyə köçürmək və ya şirkətin sərəncamında saxlamaq) müəyyən edilməsini;*
- *Şirkət tərəfindən qanunvericilik ilə müəyyən olunmuş qaydada investisiya fəaliyyətinə yönəldikdən sonra onun sərəncamında qalan vəsaitlərin iqtisadi səmərəlilik baxımından müvəqqəti olaraq yerləşdirilməsi mexanizminin müəyyənləşdirilməsini.*

9. Tikintidə sifarişçi və texniki nəzarətin saxlanılması xərcləri Azərbaycan Respublikası Dövlət Tikinti və Arxitektura Komitəsinin 1999-cu il 26 avqust tarixli, 135 nömrəli əmri ilə təsdiq edilmiş “Tikintidə sifarişçi (tikilməkdə olan müəssisələrin müdiriyyəti) və texniki nəzarətin saxlanması xərclərinin təyini üzrə normativlər” əsasında müəyyən edilir. Tikilən müəssisənin (obyektin) müdiriyyətinin saxlanılması xərclərinin limiti keçmiş SSRİ Dövlət Tikinti Komitəsinin “Tikintidə müəssisələrin və başqa obyektlərin müdiriyyətinin saxlanmasına sərf olunan xərclərin limitləri haqqında” 25 aprel 1983-cü il 79 sayılı qərarı əsasında müəyyənləşdirilir və tikintinin 1991-ci ilin bazis qiymətləri səviyyəsində hesablanmış ümumi smetanın 1-9 bölmələrinin yekun dəyərlərindən müəyyən edilmiş faizlərlə hesablanaraq 10-cu bölməsinə daxil edilir.

Lakin ötən dövrlər ərzində büdcə investisiyalarının həcmnin dəfələrlə artması, görülən işlərin xarakterinin müxtəlifliyi, tikinti sahəsində yeni texnologiyaların tətbiqi bu “normativlər”in təkmilləşdirilməsinə, müasir dövrün səviyyəsi və tələblərinə uyğunlaşdırılmasına zərurət yaradır. Belə ki, sifarişçi təşkilatlar tərəfindən dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu, müxtəlif ehtiyat fondları və digər mənbələr hesabına maliyyələşən tikinti-quraşdırma işləri ilə yanaşı, əsaslı təmir, bərpa-gücləndirmə, tarixi və mədəni obyektlərin restavrasiyası işləri də aparılır ki, yuxarıda adı çəkilən “normativlər”də bunlar nəzərdə tutulmamışdır. Bundan başqa, hal-hazırda tikintidə sifarişçi (tikilməkdə olan müəssisələrin müdiriyyəti) tərəfindən müxtəlif adda avadanlıqların (texnoloji olmayan) alınması (anbar-tədarük xərcləri, gömrük sənədləşmələri və s.) və quraşdırılması da həyata keçirilir ki, bu işlərə görə “normativlər”də saxlanılma xərcinin limiti müəyyən edilməmişdir.

Bunlarla yanaşı, tikintidə sifarişçi (tikilməkdə olan müəssisələrin müdiriyyəti) və texniki nəzarətin saxlanılması xərclərinin təyini üzrə normativlər hesablanan zaman tikintilərin 1991-ci ilin bazis qiyməti ilə illik həcmi, tikinti obyektlərinin ərazi bölgüsü kimi göstəricilərdən istifadə edilir. Hal-hazırda bəzi hallarda tikinti-quraşdırma və əsaslı təmir işlərinin smeta dəyəri 1991-ci ilin bazis qiyməti ilə deyil, yalnız cari (bazar) qiymətləri səviyyəsində müəyyən edilir ki, bu da "saxlama xərci normativləri" ilə tənzimlənmişdir. Yeni smeta-normativ sistemin formalaşması üzrə işlənilib hazırlanan sənədlərlə yanaşı, yuxarıda adıçəkilən normativ sənədin də təkmilləşdirilməsini məqsədəuyğun hesab edirik.

10. Hal-hazırda tikintidə sifarişçi funksiyalarını həyata keçirən müəssisələr ayrı-ayrı mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarının tabeliyində hüquqi şəxs statusu olmayan, müstəqil vergi ödəyicisi kimi qeydiyyatda alınmayan, bəzi hallarda hüquqi şəxs statusu olsa da vəzifə və funksiyaları dəqiq müəyyən edilməyən və məsuliyyət həddi qeyri-müəyyən olan qurumlar kimi fəaliyyət göstərirlər.

Saxlanılma xərcləri büdcə vəsaiti hesabına maliyyələşən bu “müdiriyyət”lərin iqtisadi münasibətlərin bazar tənzimlənməsi şəraitində hüquqi statusu, əsas

funksiya və vəzifələri, məsuliyyət səviyyələri, öhdəlikləri və s. kimi məsələlərin həllini tənzimləyəcək yeni bir normativ sənədin hazırlanmasına da ehtiyac vardır.

11. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2004-cü il 06 noyabr tarixli 177 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Dövlət müəssisə və təşkilatlarının, habelə nizamnamə kapitalında dövlətin payı olan müəssisələrin balansında olan yararsız hala düşmüş əsas vəsaitlərin silinməsi və bu vəsaitlərin söküntüsündən əldə edilən material qiymətlilərin satışı üzrə Qaydalar”ın 2.11-ci bəndində xüsusi əhəmiyyətli əsas vəsaitlərin (fondların) silinməsi qaydaları və 2005-ci il 20 aprel tarixli 73 nömrəli Qərarı ilə “Xüsusi əhəmiyyətli əsas vəsaitlərin (fondların) meyar göstəriciləri”nin siyahısı müəyyən edilmişdir. Qaydalara əsasən xüsusi əhəmiyyətli əsas vəsaitlərin (fondların) silinməsi Azərbaycan Respublikasının Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi tərəfindən rəy verilməklə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti ilə razılaşdırılmaqla həyata keçirilir.

Aparılan nəzarət tədbirləri zamanı büdcədən maliyyələşən dövlət qurumları, habelə səhmləri tamamilə və ya nəzarət zərfi dövlət mülkiyyətində saxlanılan səhmdar cəmiyyətləri tərəfindən istehsalat zərurəti ilə əlaqədar dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu hesabına yüksək qiyməti olan əsas vəsaitlərin (avadanlıqların, mexanizmlərin və s.) alınması hallarına rast gəlinir. Bu avadanlıqlar Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti tərəfindən müəyyən edilən “Xüsusi əhəmiyyətli əsas vəsaitlərin (fondların) meyar göstəriciləri”nin siyahısında öz əksini tapmadığına görə dövlət müəssisə və təşkilatları tərəfindən balansdan silinə bilər.

Bu kimi əsas vəsaitlərin (fondların) səmərəli istifadə olunması və silinməsinə nəzarətin gücləndirilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2005-ci il 20 aprel tarixli 73 nömrəli Qərarı ilə müəyyən edilən “Xüsusi əhəmiyyətli əsas vəsaitlərin (fondların) meyar göstəriciləri”nin siyahısına “dövlət vəsaiti hesabına alınmış texnoloji avadanlıqlar” kimi əlavə bəndin salınmasını məqsədəuyğun hesab edirik.

Qeyd olunan əlavələrin edilməsi balanssaxlayıcıları tərəfindən adı çəkilən əsas vəsaitlərin (fondların) sərbəst balansdan silinməsi hallarının qarşısının alınmasına və onların bu istiqamətdə məsuliyyətlərinin artırılmasına əhəmiyyətli təsir etmiş olar.

12. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 175-ci (büdcəyə ödəmələr müəyyən edilərkən əvəzləşdirilən ƏDV) maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq mallar, işlər və xidmətlərlə bağlı xərclər istehsal məsrəflərinə aid edilmədikdə belə, həmin mallar (işlər, xidmətlər) vergi ödəyicisinin kommertiya fəaliyyəti üçün istifadə edilməli olduqda və ya istifadə edildikdə qanunvericiliyə müvafiq nağdsız qaydada ödənilmiş (alınmış həmin mallar, işlər və xidmətlərə görə) ƏDV məbləğlərinin əvəzləşdirilməsinə yol verilir.

Eyni zamanda, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 114.8-ci maddəsinə əsasən ilin sonuna əsas vəsaitin qalıq dəyəri 100 manatdan və ya ilkin dəyərinin 5 faizindən az olduqda, qalıq dəyərinin məbləğinin gəlirdən çıxılmasına yol verilir.

Hesablama Palatasının apardığı nəzarət tədbirlərinin keçirilməsi zamanı bir sıra hallarda ƏDV ödəyiciləri tərəfindən alınmış aktivlərin (əsas vəsaitlərin) kommersiya fəaliyyətində istifadə olunmadan uçotdan silinməsi və ya ilin sonuna qalıq dəyəri 100 manatdan aşağı, habelə ilkin dəyərinin 5 faizindən az olmayan əsas vəsaitlərin uçotdan silinməsi və bu zaman əlavə dəyər vergisinin hesablanmaması aşkar olunmuşdur.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, ƏDV üzrə vergitutma bazasının daha da dəqiqləşdirilməsi məqsədilə ƏDV üzrə vergitutma obyektini müəyyən edən Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 159-cu maddəsində 159.5-ci bəndin aşağıdakı əlavələrlə yeni redaksiyada verilməsi təklif olunur:

“159.5. Vergi ödəyicisi malları (işləri, xidmətləri) ƏDV-ni ödəməklə əldə edirsə və müvafiq əvəzləşdirmə alırsa və ya almaq hüququna malikdirsə, belə mallardan (işlərdən, xidmətlərdən) qeyri-kommersiya məqsədləri üçün istifadə edilməsi, fəvqəladə və bu Məcəllənin 114.8-ci maddəsində göstərilən hallardan başqa, malların itməsi, əskik gəlməsi, xarab olması və ya oğurlanması, habelə kommersiya fəaliyyətində istifadə olunmadan uçotdan silinməsi vergi tutulan əməliyyat sayılır”.

13. Məlum olduğu kimi, xüsusilə son illər ərzində dövlət büdcəsinin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərindən ayrılan böyük həcmli vəsaitlər hesabına respublikamızın sosial- iqtisadi həyatının bütün sahələrində irimiqyaslı investisiya layihələri reallaşdırılır. Bir qayda olaraq investisiya layihələrinin maliyyə mənbəyi olan həmin vəsaitlər hər sahə üzrə təsdiq edilmiş dövlət investisiya proqramlarına uyğun olaraq dövlət büdcəsindən birbaşa müvafiq dövlət müəssisələrinə köçürülür və sonradan həmin dövlət müəssisələri qanunvericilik aktlarının tələbləri gözlənilməklə dövlət proqramları ilə müəyyən edilmiş məqsədlərə nail olunması üçün sifarişçi qismində müxtəlif podratçılar üzrə sifarişlərin təqdim edilməsi, ödənişlərin həyata keçirilməsi və yerinə yetirilmiş sifarişlərin qəbul edilməsi işlərini yerinə yetirirlər. Investisiya proqramları çərçivəsində dövlət müəssisələrinə əmlak formasında da əvəzsiz olaraq müxtəlif aktivlər verilə bilər. İstənilən halda dövlət investisiya layihələrinin reallaşdırılması son nəticədə müvafiq dövlət müəssisələrinin aktivlərinin (əsas vəsaitlərinin) dəyərinin artmasına səbəb olur.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin “Dövlət büdcəsindən və büdcədən kənar dövlət fondlarından ayrılan əsaslı vəsait qoyuluşlarının (investisiyaların) dövlət müəssisələrinin nizamnamə kapitalının artırılmasına yönəldilməsi haqqında” 22 oktyabr 2010-cu il tarixli, №183 nömrəli Qərarına əsasən dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərclərindən dövlət müəssisələrinin fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsinə, maddi-texniki bazasının gücləndirilməsinə, o

cümlədən müvafiq xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı balanslarında olan obyektlər üzrə infrastrukturun yenidən qurulmasına və inkişafına yönəldilməsi nəzərdə tutulan vəsaitlər qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada həmin müəssisələrin nizamnamə kapitalına daxil edilir.

Hesablama Palatası tərəfindən aparılmış nəzarət tədbirlərinin nəticələrinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, yuxarıda qeyd olunan vəsaitləri alan dövlət müəssisələri tərəfindən bu vəsaitlərin vergitutma məqsədləri üçün gəlirə daxil edilib edilməməsi barədə müxtəlif mərkəzi icra hakimiyyəti orqanlarına yazdıqları sorğulara birmənalı cavab verilmir. Qeyd etmək lazımdır ki, dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu xərcləri hesabına dövlət müəssisələrinə sərbəst istifadə üçün deyil, müvafiq məqsədlər üzrə verilən və nizamnamə kapitalına yönəldilən vəsaitlərin vergitutma məqsədləri üçün gəlir kimi nəzərə alınması mənfəət vergisi üzrə vergitutma obyektinin yaranmasına səbəb olur ki, bu da öz növbəsində dövlət büdcəsindən əlavə vəsaitlərin ayrılmasını zəruri edir. Eyni zamanda o da qeyd olunmalıdır ki, həmin vəsaitlər aktivlərin alınmasına, tikilməsinə və quraşdırılmasına sərf edilir ki, bu xərclər də Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 109.1-ci maddəsinə əsasən gəlirdən çıxılan xərclərə aid edilmir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 106-cı (hüquqi şəxslərin mənfəət vergisindən azadolmalar və güzəştlər) maddəsinə aşağıdakı redaksiyada 106.1.12-ci bəndin əlavə edilməsi təklif olunur:

“106.1.12. Dövlət büdcəsindən dövlət müəssisələrinə ayrılmış və nizamnamə kapitalının artırılmasına yönəldilmiş vəsaitlər”.

14. Rezidentlər arasında hesablaşmalar zamanı avans qaydasında ödəmələr Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 166-cı maddəsinə əsasən vergi tutulan əməliyyat hesab olunur. Vergi Məcəlləsinin 175-ci maddəsinə əsasən işə mallar (işlər, xidmətlər) təqdim edilməyənədək avans qaydasında ödəmə üzrə vergi (ƏDV) məbləğinin əvəzləşdirilməsinə yol verilmir.

Rezidentlər tərəfindən işlərə və xidmətlərə görə qeyri-rezidentlərə avans qaydasında ödəmələr həyata keçirildikdə eyni tələblərin gözlənilməsinin təmin edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 166.2-ci maddəsinin aşağıdakı əlavə ilə (3-cü cümlə) yeni redaksiyada verilməsi təklif olunur:

“166.2. Ödəmə bu Məcəllənin 166.1.1-ci və ya 166.1.2-ci maddələrində göstərilən müddət başlananaqədək həyata keçirildikdə, ödəmədən sonrakı 5 gün ərzində ƏDV-nin elektron vergi hesab-fakturası verilmirsə, vergi tutulan əməliyyat ödəmə həyata keçirildikdə aparılmış sayılır. Vergi tutulan əməliyyat üçün iki və ya daha çox ödəmə aparılırsa, hər ödəmə ödəniş miqdarında ayrıca əməliyyat üçün həyata keçirilmiş sayılır. Belə ödəmə (ödəmələr) qeyri-rezident üzrə həyata keçirilərkən vergi məbləği ödənildikdə həmin verginin ödənilməsinə təsdiq edən ödəmə sənədi

qeyri-rezident tərəfindən Azərbaycan Respublikasının ərazisində xidmətlər göstərilməyənədək və ya işlər görülməyənədək Vergi Məcəlləsinin 175-ci maddəsinin müddəalarına uyğun olaraq ƏDV-nin məbləğini əvəzləşdirmək hüququnu verən elektron vergi hesab-faktura hesab edilmir”.

15. Beynəlxalq maliyyə ekspertlərinin qiymətləndirmələrinə əsasən hər il dünyanın ən azı 200 ölkəsində təxminən 1 trl. ABŞ dolları məbləğində barter əməliyyatları aparılır. Bu əməliyyatların məbləğinin artım dinamikası qlobal səviyyədə beynəlxalq korporativ barter kimi ayrıca iqtisadi kateqoriyanın mövcudluğunu deməyə əsas verir. Barter əməliyyatlarının predmeti kimi isə getdikcə daha çox müxtəlif çeşidli mallar və xidmətlər çıxış edir.

Ölkədə gedən sürətli iqtisadi inkişaf prosesləri şəraitində təsərrüfat subyektləri arasında aparılan əməliyyatların növləri də kifayət qədər şaxələnmişdir. Milli iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində, xüsusilə rabitə sektorunda istər rezidentlər arasında, istərsə də qeyri-rezidentlərlə hesablaşmalarda barter əməliyyatlarının geniş tətbiq olunduğunu müşahidə etmək olar.

Göstərilənləri və barter əməliyyatlarını n vergi qanunvericiliyinə uyğun olaraq ƏDV-yə cəlb edilən əməliyyatlara aid edildiyini, habelə həmin əməliyyatların aparılması zamanı ƏDV üzrə hesabat dövrünün gözlənilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq barter əməliyyatları üzrə vergi (ƏDV) tutulan əməliyyatın aparılması vaxtının qanunvericilikdə təsbit edilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 166-cı (vergi tutulan əməliyyatların aparıldığı vaxt) maddəsinə aşağıdakı redaksiyada 166.5-ci bəndin əlavə edilməsi təklif olunur:

“166.5. Barter əməliyyatı üzrə vergi tutulan əməliyyatın aparılması vaxtı malların (işlərin, xidmətlərin) tərəflər arasında eyni hesabat dövrü ərzində qarşılıqlı mübadiləsinin həyata keçirildiyi vaxt sayılır”.

Eyni zamanda, mövcud dünya təcrübəsinə və milli iqtisadiyyatın reallıqlarına əsasən barter əməliyyatlarında barter predmeti kimi mallarla yanaşı xidmətlərin də çıxış etdiyini, Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 67-ci (vergitutma obyektinin ayrı-ayrı hallarda müəyyən edilməsi qaydaları) maddəsinin 67.13-cü bəndində isə mallarla yanaşı işlərin və xidmətlərin də barter predmeti kimi göstərildiyini nəzərə alaraq, Vergi Məcəlləsinin 14.3.1-ci maddəsinin aşağıdakı əlavələrlə yeni redaksiyada verilməsi təklif olunur:

“14.3.1. Barter (mal, iş və xidmət mübadiləsi), idxal-ixrac əməliyyatları aparıldıqda;”.

16. Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 38.3-cü maddəsində qeyd edilmişdir ki, “Növbədənənar vergi yoxlaması vergi orqanları tərəfindən aşağıda göstərilən hallarda keçirilə bilər...”.

“Normativ hüquqi aktlar haqqında” 21 dekabr 2010-cu il tarixli, № 21-IVKQ Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununun 64.4-cü maddəsinə əsasən isə dövlət orqanı üçün hüquq və vəzifələr onun səlahiyyətlərini təşkil edir və bu səbəbdən normativ hüquqi aktda h əmin orqanın hüququ konkret icraçının mülahizəsindən asılı olan bu və ya digər hərəkətlərin edilməsi, dispozitiv imkan kimi müəyyənləşdirilə bilməz. Normativ hüquqi aktda dövlət orqanının səlahiyyətlərinin h əddindən artıq ümumiləşdirilmiş formada müəyyən edilməsinə, “orqan edə bilər”, “bir qayda olaraq”, “müstəsna hallarda yol verilir”, “orqan öz səlahiyyətləri daxilində”, “zərurət olduqda” və bunlara bənzər qeyri-müəyyən ifadələrdən istifadə olunmasına yol verilmir.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, vergi orqanları tərəfindən qərarların qəbul edilməsi prosesinə təsir edə bilən subyektiv amillərin aradan qaldırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin qeyd olunan maddəsinin mətnində “keçirilə bilər” sözlərinin “keçirilir” sözü ilə əvəz olunmasını məqsədamüvafiq hesab edirik.

17. Hesablama Palatası tərəfindən vergi orqanlarında həyata keçirilən nəzarət tədbirlərinin nəticələrinə əsasən müəyyən edilmişdir ki, əksər hallarda bəyannamə göstəriciləri üzrə bir və ya ardıcıl bir neçə ilin yekunlarına görə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətləri zərərlə nəticələnən vergi ödəyiciləri səyyar vergi yoxlamaları ilə əhatə olunurlar.

Göstərilənləri, eyni zamanda, bəyannamə göstəriciləri üzrə maliyyə-təsərrüfat fəaliyyətləri zərərlə nəticələnmiş vergi ödəyicilərinin sayının bəzi vergi orqanları üzrə artmasını, habelə Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 121-ci maddəsinə əsasən gəlirlərdən çıxarılmasına yol verilən xərclərinin gəlirdən artıq olan hissəsinin müəssisələr üzrə beş ilədək, fiziki şəxslər üzrə isə üç ilədək davam edən sonrakı dövrə keçirilməsi və illər üzrə məhdudiyət qoyulmadan həmin illərin mənfəəti (gəliri) hesabına kompensasiya edilməsinin təsbit edildiyini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 38.3-cü (növbədənkənar vergi yoxlaması vergi orqanları tərəfindən aşağıda göstərilən hallarda keçirilə bilər) maddəsinə aşağıdakı redaksiyada 38.3.9-cu bəndin əlavə olunması təklif edilir:

“38.3.9. Vergi ödəyicisi tərəfindən təqdim edilmiş bəyannamədə gəlirlərdən çıxılmasına yol verilən xərclərin gəlirdən artıq olduğu göstərildikdə (əsas fəaliyyəti qiymətləri müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən tənzimlənən malların (işlərin, xidmətlərin) təqdim edilməsindən gəlir əldə edilməsi ilə bağlı olan vergi ödəyiciləri istisna olmaqla)”.

18. “Toxumçuluq haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 28-ci maddəsinə əsasən “Toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlarına və tinglərə görə dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiya ödənilir.

Bu növ subsidiyanın ödənilməsinin istiqamətləri və şərtləri Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2007-ci il 25 iyun tarixli 103 nömrəli Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlara və tinglərə görə dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiyanın ödənilməsi Qaydası”na əsasən tənzimlənir.

Qaydaya əsasən toxum və ting istehsalı ilə məşğul olan dövlət və özəl təsərrüfatlara istehsal etdikləri 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlarının və tinglərin satışına görə dövlət büdcəsindən subsidiyanın ödənilməsi üçün onların rayon komissiyasına ərizə ilə müraciət etməsi, rayon komissiyası tərəfindən istehsalçıdan daxil olan sənədlərin araşdırılması, təhlil edilməsi, müraciət daxil olduqdan sonra 10 gün ərzində istehsal edildiyi təsərrüfatdan satışa çıxarılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxum və tinglərin həcmnin (miqdarı) təqdim edilmiş sənədlərə uyğun olaraq müəyyən edilməsi və 3 nüsxədən ibarət akt tərtib edilməklə subsidiyanın ödənilməsi barədə müraciətin müvafiq sənədlər (o cümlədən istehsalçılardan toxum və ting alan təsərrüfatlar tərəfindən həmin toxum və tinglərin əkilməsi barədə rayon toxum müfəttişliyi tərəfindən verilən arayış) əlavə olunmaqla, toxum istehsalçıları üzrə müəyyən olunan müddətdən gec olmayaraq (taxıl toxumu istehsalçıları üzrə noyabrın 20-dən gec olmayaraq) Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinə təqdim edilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Aparılan nəzarət tədbirlərinin nəticələri və təcrübə göstərir ki, respublikanın əksər bölgələrində payızlıq taxıl səpinin böyük hissəsi noyabrın 20-dən dekabrın 20-dək aparıldığı halda, toxum və ting istehsalı ilə məşğul olan dövlət və özəl təsərrüfatların istehsal etdikləri 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlarının satışına görə dövlət büdcəsindən subsidiyanın ödənilməsi üçün sənədlər, o cümlədən toxumun səpinə dair rayon toxum müfəttişliyi tərəfindən verilən arayışlar Qaydaya əsasən rayon komissiyaları tərəfindən respublika komissiyasına taxıl səpinə başlamazdan təxminən 10-15 gün əvvəl, yəni noyabrın 20-dək təqdim edilməlidir.

Digər tərəfdən, rayon dövlət toxum müfəttişliklərinin 2-3 nəfər işçisi tərəfindən qısa müddət ərzində konkret rayonda orta hesabla 10-15 min taxıl istehsalçısına məxsus, müxtəlif ərazilərdə yerləşən 10 min hektarlarla sahədə səpinə yerində baxış keçirilməsinin fiziki cəhətdən imkan xaricində olduğu nəzərə alınarsa, istehsalçılardan toxum alan təsərrüfatlar tərəfindən həmin toxumun əkilməsi barədə rayon toxum müfəttişliyi tərəfindən verilən arayışların toxum və tinglərin həqiqətən əkilib-əkilməməsindən asılı olmayaraq, sahələrə baxış keçirilmədən, formal tərtib edilməsi qənaətinə gəlmək olar ki, aparılan nəzarət tədbirləri zamanı belə hallar müəyyən olunmuşdur. Göstərilən vəziyyət, xüsusilə, başqa rayonların inzibati ərazilərinə daxil olan torpaq sahələrində əkilən toxuma görə arayışların alınmasında toxumçuluq təsərrüfatlarına əlavə problemlər yaratmaqla, neqativ halların baş verməsinə səbəb olur. Bəzi rayon komissiyaları tərəfindən subsidiyanın ödənilməsi üçün sənədlərin qeyri-dürüst və müəyyən çatışmazlıqlarla tərtib

olunaraq təqdim edilməsi nəticəsində respublika komissiyası tərəfindən sənədlərin müəyyən hissəsi qəbul edilməmiş, bəzi toxum istehsalçılarına hesablanmış subsidiyanın məbləğləri azaldılmışdır.

Bu səbəblərdən də faktiki səpin aparılmadan rayon komissiyaları tərəfindən sənədlərin respublika komissiyasına təqdim edilməsi və subsidiyanın ödənilməsi praktikasının dəyişilməsinə ciddi ehtiyac duyulur.

Bu problemlərin tənzimlənməsi üçün xarici ölkələrin bu sahədə olan qabaqcıl təcrübələrinin öyrənilməsi və tətbiq edilməsini, məsələn regionlar üzrə ərazi və ya rayon toxum tədarükü məntəqələrinin (Aqrolizing ASC -nin maddi-texniki bazasından istifadə etməklə) yaradılmasını, onların vasitəsilə rayonlaşdırılmış, sortluq və səpin keyfiyyətlərini təsdiq edən uyğunluq sertifikatı verilmiş toxumların alışımin həyata keçirilməsini və satış dövriyyələrinin təşkil edilməsini məqsəduyğun hesab edirik.

19. Qeyd edilən “Toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlara və tinglərə görə dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiyanın ödənilməsi Qaydası”nın 2.7-ci bəndinə uyğun olaraq rayon (şəhər) komissiyalarından daxil olmuş müraciətlərə rəy verilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Kənd Təsərrüfatı nazirinin əmri ilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanlarının (Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı nazirinin müavininin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin, Azərbaycan

Respublikası Maliyyə Nazirliyinin, Dövlət Statistika Komitəsinin) və Milli Elmlər Akademiyasının nümayəndələrindən ibarət Ekspert Şurası yaradılmışdır. Təhlil göstərmişdir ki, Ekspert Şurası tərəfindən müxtəlif illərdə toxum və tinglər üzrə faktiki istehsalın təsdiq edilmiş kvotaya (Qaydanın 2.11 -ci bəndinə uyğun olaraq toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumları və tinglərə görə subsidiyanın ödənilməsi müəyyən olunmuş qaydada təsdiq edilmiş kvota (sifariş) çərçivəsində həyata keçirilir) uyğunlaşdırılması üçün Qayda ilə nəzərdə tutulmayan müxtəlif əmsalların tətbiq edilməsi praktikasından istifadə edilmişdir. Bu işə nəticə etibarilə subsidiya məbləğlərinin diferensiasiyası və azalmasına səbəb olmaqla bərabər toxumçuluq və tinglik təsərrüfatından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumları və ting təsərrüfatlarının stimullaşdırılmasına xidmət etmir.

Göstərilənləri, habelə Ekspert Şurasının əmsalları n müəyyən edilməsi və tətbiqi səlahiyyətlərinin olmadığını nəzərə alaraq, Qaydalarda müvafiq konkretləşdirmələrin aparılmasını və Şuraya əmsalların müəyyən edilməsi üzrə səlahiyyətin verilməsi məsələsinə baxılmasını, həmçinin müvafiq metodiki sənədin hazırlanmasını məqsəduyğun hesab edirik.

20. “Toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlara və tinglərə görə dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiyanın

ödənilməsi Qaydası”nın 2.13-cü bəndində dövlət büdcəsindən ödəniləcək subsidiyanın həcmi və əhəddinin satılan məhsula görə 2 üsulla müəyyən edilməsi nəzərdə tutulmuşdur: 1) satış qiymətindən faizlə; 2) toxumun hər kiloqramına və ya tingin hər ədədinə görə subsidiyanın maksimal məbləği (manatla) ilə. Təhlillər göstərmişdir ki, satış qiymətindən faizlə müəyyən edilən subsidiya satış qiymətinin süni surətdə artırılmasına şərait yaradır (həlbuki, son nəticədə subsidiyanın məbləği toxumun hər kiloqramına və ya tingin hər ədədinə görə müəyyən edilmiş maksimal məbləğdən çox ola bilməz). Qaydaya əsasən dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiyanın ödənilməsində əsas meyar Azərbaycan Respublikasının ərazisində rayonlaşdırılmış, dövlət reyestrində qeydiyyatdan keçmiş, sortluq və səpin keyfiyyətlərini təsdiq edən uyğunluq sertifikatı olan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlarının və tinglərin istehsal olunaraq satılması və alıcı təsərrüfatlar tərəfindən bu toxum və tinglərin ona məxsus, habelə icarəsində və istifadəsində olan torpaq sahəsində əkilməsidir.

Subsidiyanın həcmünün əsas meyarı uyğun müəyyən edilməsi məqsədilə subsidiyanın həcmindən satış qiymətindən faizlə müəyyən edilməsi praktikasının ləğv edilməsini, toxumun hər kiloqramına və ya tingin hər ədədinə görə subsidiyanın maksimal deyil, konkret məbləğinin təsdiq edilməsini daha məqsəd uyğun hesab etməklə yanaşı, Qaydanın 2.13-cü bəndinin cədvəl hissəsindən subsidiyanın ödənilmə həcmindən satış qiymətindən faizlə müəyyən edilməsini əks etdirən sütunun çıxarılmasını təklif edirik.

21. Palata tərəfindən aparılan təhlillər göstərmişdir ki, son zamanlar pambıq toxumu üzrə subsidiyanın alınması üçün respublika üzrə pambıq toxumu yetişdirən təsərrüfatların sayının azalmasının səbəblərindən biri “Toxumçuluq və tinglik təsərrüfatlarından satılan 1-ci və 2-ci reproduksiya toxumlarına və tinglərə görə dövlət büdcəsindən təsərrüfatlara subsidiyanın ödənilməsi Qaydası”nda subsidiyanın ödənilmə həcmindən 1-ci reproduksiya pambıq toxumunun hər kiloqramına görə 0,06 manat, 2-ci reproduksiya pambıq toxumunun hər kiloqramına görə 0,04 manat məbləğində müəyyən edilməsidir. 1 kiloqram pambığın satış qiymətinin (0,40 manat), 1 kiloqram taxılın orta satış qiymətinə (0,35-0,45 manat) təxminən bərabər olmasına baxmayaraq, 1-ci reproduksiya taxılın 1 kiloqramına düşən subsidiyanın məbləği 0,10 manat, 1-ci reproduksiya pambığın 1 kiloqramına düşən subsidiyanın məbləği isə 0,06 manat təşkil edir.

1 kiloqram pambığın istehsalına çəkilən xərclərin 1 kiloqram taxılına istehsalına çəkilən xərclərdən bir neçə dəfə çox olduğunu, həmçinin pambığın respublikaya xarici valyuta gətirmək imkanlarını və pambıq istehsalçılarının stimullaşdırılmasının əhəmiyyəti və vacibliyini nəzərə alaraq, qeyd olunan Qaydada müvafiq dəyişikliklərin edilməsi məsələsinə bir daha baxılması məqsədəuyğun olardı.